

KISEBB KÖZLEMÉNYEK

Közmondás vagy szállóige-e a *Nem kell mindig kaviár?**

1. A TÓTHNÉ LITOVKINA ANNA összeállította Magyar közmondások nagyszótárában (és előzményében, a Magyar közmondástárban) szerepel a *Nem kell mindig kaviár* frazeologizmus ’nem kell mindig a legjobb, a legdrágább, legfinomabb’ jelentésben. A szerző a frazeologizmust egyetlen példával látja el, méghozzá 2001-ből (T. LITOVKINA 2005: 324, 2010: 324). Ez meglepően szerény adatoltságnak tűnik, tekintve, hogy a kiadvány szócikkei általában bőségesen tartalmaznak példákat, sokszor oldalnyi terjedelemben.

Szembeötlő, hogy a kérdéses frazeológiai egység más nagyobb magyar frazeográfiai és parömiográfiai munkákban (FORGÁCS 2003; UJVÁRY [2003]; BÁRDOSI 2015; SZEMERKÉNYI 2019) nem jelenik meg, pedig a *kaviár* szó 1783 óta adatolt nyelvünkben (TESz. 2: 413; ÜESz.). A PÁPAI PÁRIZ FERENC átdolgozta SZENCZI (SZENTZI) MOLNÁR ALBERT-féle magyar–latin szótár még a szláv eredetű *ikra* szót hozza: *Ikra; Ikrája a’ hálnak: Ova pifcis* (PÁPAI PÁRIZ 1708: 97), következésképpen etimológiai szótárainknak igazuk lehet, amikor a 18. század végét jelölik meg a meghonosodás időpontjaként.

2. A *kaviár* lexéma hétközetes értelmező szótárunk szerint alapjelentésén túl rendelkezik egy átvitt értelmű jelentéssel is: ’kifinomult ízlésű embernek való irodalmi csemege’ (ÉrtSz. 3: 789). Az előbbinél sokkal rövidebb Értelmező kéziszótár jóval általánosabb átvitt értelmű jelentést ad meg: ’szellemi csemege’ (ÉKsz.¹ 660). Ez még közelebb visz a frazeologizmus T. LITOVKINA által megjelölt szemantikájához, amely arra enged következtetni, hogy a kérdéses frazeologizmus *kaviár* komponensének átvitt értelmű jelentése ’legjobb, legdrágább, legfinomabb’.

Az interneten kutakodva megtalálhatjuk a frazeologizmus T. LITOVKINA említette jelentését például egy fényképezőgép-hirdetésben, melynek már a címe is utal a szemantikára: „Nem kell mindig kaviár: olcsó fényképezőgépek”.¹

A NAV honlapján olvasható, e címmel ellátott cikkből viszont azt tudjuk meg, hogy „A Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV) munkatársai öt kilogramm kaviárt találtak egy román buszban”.² Vagyis itt a *kaviár* ’ikra’ alapjelentésében szerepel: valószínűsíthető, hogy a szöveg szerzőjének szándéka szerint itt a nyelvi kreativitás – a humor – forrása az, hogy a frazeologizmusban szereplő vezérszót nem átvitt értelmű, hanem primér jelentésében használják. Felmerül a kérdés, hogy az antiproverbium (közmondásferdítés; HRISZTOVA-

* A kutatás a 2023/2024-es tanévben a Szegedi Tudományegyetemre és a Károli Gáspár Református Egyetemre elnyert Erasmus vendégtanári ösztöndíj keretében valósult meg. Ezúton mondok köszönetet a szentendrei Hamvas Béla Pest Megyei Könyvtárnak és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárnak a szakirodalmi támogatásért.

¹ <https://pixinfo.com/cikkek/nem-kell-mindig-kaviar-olcso-fenykepezozepek/2>

² <https://nav.gov.hu/sajtoszoba/hirek/nem-kell-mindig-kaviar>

GOTTHARDT et al. 2018) mintájára nem egyfajta frazeologizmus-ferdítés jelenségével állunk-e itt szemben?

3. És ezzel el is érkezünk az alapkérdéshez, hogy tudniillik valóban k ö z m o n d á s - e a taglalt frazeológiai egység, mint ahogy azt a Magyar közmondások nagyszótárának címe sugallja? Ezt kívánom vizsgálni a továbbiakban.

Először is a saját anyanyelvi és kulturális kompetenciámból, tapasztalataimból indulok ki. A kérdéses frazeologizmus emlékeim szerint a Johannes Mario Simmel *Es muss nicht immer Kaviar sein* című regényéből készült azonos című tévéfilmtől inspirálva terjedt el Magyarországon a szocializmus éveiben, vagy legalábbis akkoriban biztosan terjedőben volt. A mű főhőse, Thomas Lieven botcsinálta titkosügynök (a német James Bond) az egyik legnépszerűbb alakká avanszált azokban az időkben, legalábbis jómagam alig győztem kivárni az izgalmas folytatásos sorozat epizódjait, hogy megismerkedjem Lieven újabb kalandjaival. Lieven nemcsak a titkos küldetéseken jeleskedett, hanem a konyhaművészetben is, ekképp a kaviár a műben kétszeresen is konceptuális jelentőséget kap (primér és átvitt értelmű jelentésében is).

De ki is Johannes Mario Simmel? Simmel igen népszerű zsidó származású osztrák író volt. 1924. április 7-én született Bécsben, és 2009. január 1-jén hunyt el a svájci Luzernben. A *Nem kell mindig kaviár* 1960-ban jelent meg németül (Simmel 1960), és nagyon sok nyelvre lefordították, többek között magyarra is. Azonban népszerűvé nálunk nem is a könyv vált – amely először csak 1993-ban került a magyar olvasó elé –, és nem is a közvetlenül az eredeti megjelenése után készített, Radványi Géza rendezte fekete-fehér film, hanem a jóval későbbi, a német ZDF által a 70-es években forgatott, Thomas Engel (1922–2015) rendezte színes televíziós filmsorozat. E filmsorozat főlbemászó címzenéjét sohasem felejtí el, aki látta a *Nem kell mindig kaviárt*. A főhőst az azóta szintén elhunyt Siegfried Rauch (1932–2018) alakította. A Világirodalmi Lexikon szerint a filmsorozat nálunk „1981. jan. – 1982. márc.” került bemutatásra (SOMOGYI 1992: 132) – az 1981-es év azonban nyilvánvalóan sajtóhiba, mert amint a Pest Megyei Hírlap 1982. január 3-án megjelent, január 4–10-i rádió és televízió melléklete is tanúsítja, a 10 részes sorozat első részének premierjére 1982. január 5-én este 8 órakor került sor. Az említett 4 lapos melléklet egyébként külön cikket szentelt a sorozatnak (Új sorozat...), amit azután a Magyar Televízió heti rendszerességgel keddenként sugárzott (I. 12., 19., 26.; II. 2., 9., 16., 23.; III. 2., 9.).

A filmmel szemben a regény hazai ismeretlenségét mutatja az, hogy e sorok írásának idején, 2024 márciusában mindkét magyar nyelvű kiadás (1993, 2006) hiányzott a szentendrei Hamvas Béla Pest Megyei Könyvtár állományából, de a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Központi Könyvtárából is.

Ha igaz, hogy a kérdéses frazeologizmust Magyarországon ez a filmsorozat terjesztette el, és a frazeologizmus ismerői ennek tudatában vannak, akkor ebben az esetben inkább szállóigéről vagy szállóige eredetű helyzetmondatról van szó, mintsem közmondásról. Felmerül a kérdés, hogy egy film által elterjesztett frazeologizmust per definitionem lehet-e szállóigének nevezni. FORGÁCS TAMÁS erre igennel válaszol, példaként a Csillagok háborúját és A tizedes meg a többiekét hozva (FORGÁCS 2007: 82–83). Közkeletű szállóige-gyűjteményeinkben (TÓTH 1906; BÉKÉS 1977) értelemszerűen nem leljük fel a *Nem kell mindig kaviár-t*, mert azoknál újabb eredetű, de

nem szerepel TÓTFALUSI ISTVÁN 2018-as szállóigeszótárában sem (amint lentebb említtem, a német eredeti se jelenik meg TÓTFALUSI 1998-as Idegen idézetek szótára című művében).

A továbbiakban azt vizsgálom, hogy a kérdéses frazeologizmus miért nem lehet közmondás. HADROVICS LÁSZLÓ alapvető kézikönyve szerint „A közmondás lényegét természetesen nemcsak a rövid (gyakran verses) megfogalmazás teszi, hanem az általános elterjedtség is” (HADROVICS 1995: 239). 2024 elején az elterjedtség fokát mérendő felmérésbe kezdtem, amelynek segítségével azt kívánom megállapítani, hogy vajon a magyar anyanyelvű beszélők ismerik-e, illetve megértik-e a tárgyalt mondást. 2024 márciusáig 33 anonim kérdőívet sikerült kitöltetnem. Minden esetben részt vettem a válaszadásnál. Figyelemreméltó, hogy 27 magyarországi és szlovákiai személy soha nem hallotta, 6 pedig ritkán hallotta a *Nem kell mindig kaviár*-t. A harmadikként megadott „gyakran” választ egy válaszadó sem jelölte meg. A válaszadók száma 2024. március végéig ugyan még elégtelenül kicsinek mondható, de ha ez a tendencia érvényesül a továbbiakban is, ez arra utalhat, hogy a mondás nem tekinthető általánosan elterjedtnek. Az, hogy a *Nem kell mindig kaviár* nem közmondás, bizonyítja az is, hogy nem mutatja annak formai jegyeit, például a $p \rightarrow q$ logikai szerkezetet.

4. A német eredetit német közmondásgyűjteményekben sem találjuk meg, így azt első körben Simmel által megalkotott frazeologizmusnak kell tartanunk. Erre elegendő bizonyítékot találunk a német frazeográfiai irodalomban (DUDEN 2002: 392, DUDEN 2017: 403). Itt olvasható a kifejezés átvitt értelmű jelentése: „nicht nur das Beste, Feinste erstrebenswert ist, Einfacheres entsprechend auch oft genügen kann”. Ez gyakorlatilag megfelel a T. LITOVKINA megadta jelentésnek, amely, mint fent is említettük: ’nem kell mindig a legjobb, a legdrágább, legfinomabb’. Az, hogy a német eredetit TÓTFALUSI Idegen idézetek szótára (1998) nem tartalmazza, arra utal, hogy Magyarországon a német cím/mondás nem terjedt el. Ellenben szerepel a német eredeti a Német–magyar idiómaszótárban, ekvivalensként a *nem kell mindig kaviár* van megadva, jelentéseként pedig a már ismert ’Nem kell mindig mindenből a legjobb’. Simmel mint forrás nincs megjelölve. (DOBA 2006: 284.)

Simmel szerzőségét támasztja alá az a tény, hogy az NDK-ban megjelent közmondásszótár *Kaviar* vezérszót egyáltalán nem tartalmaz (BEYER–BEYER 1988). Ellenben *Kaviar* komponenszt tartalmazó helyzetmondatot sikerült fellelnünk más német parómiográfiai forrásban: a *Da möchte doch die Katze Kaviar scheissen!* (’Itt a macska kaviárt szeretne kakálni!’) felkiáltás a csodálkozás kifejezésére szolgál (RÖHRICH 1992. 2: 825). Ez azonban se nem közmondás, se nem szállóige, és aligha tekinthető általánosan elterjedtnek (WALDBERG ALEXANDER magyar származású berlini parómiológus szóbeli közlése, 2024. április 1.).

Simmel az *Es muss nicht immer Kaviar sein*-t azonban nem frazeologizmusnak alkotta, hanem címnek, de ismertsége folytán elterjedt, s szállóige lett belőle. Hogy szállóigének tartjuk-e, az attól függ, hogy ismerjük-e a forrást, vagy csak a klisé magát.

A *kaviár* komponensnek a frazeologizmusokban való alacsony gyakoriságának alátámasztása céljából említtem, hogy nem túlságosan tüzetes búvárkodásaim során ’kaviár’ jelentésű lexémákra nemigen sikerült bukkannom más népek proverbiumkincsében sem (pl. orosz: DALJ 1984; észt: HUSSAR–KRIKMANN–SARV 1984; szlovák: ZÁTURECKÝ 2018).

Ellenpéldaként kell itt feltüntetnünk a William Shakespeare Hamletjéből származtatott *caviar(e) to the general* szólást, szó szerint: ’kaviár a népnek’, jelentése angolul:

'Something special that is wasted on the uncultivated' (GULLAND–HINDS–HOWELL 1994: 73), magyarul: 'túl jó a tömegeknek/népnek' (MAGAY 1999: 79), vagy szó szerint fordítva: 'kaviár/kaviárt a népnek' (DOBA 2006: 284). Ez – mint azt DOBA DÓRA is megjegyzi – a *gyöngyöt szór a disznók elé ~ disznó elé szórja a gyöngyöt* szólásunk megfelelője (közmondásként: *Gyöngyöt nem szokás a disznók elé dobni*; T. LITOVKINA 2017: 109–110). E mondás egyébiránt bibliai eredetű, Jézus hegyi beszédéből való (Máté 7: 6): „gyöngyeiteket ne dobjátok a disznók elé”. Megjegyzendő, hogy a kagyló által termelt gyöngy és a halak ikrája vizuálisan meglehetősen hasonlóságot mutat, mindkettő valamilyen vízi élőlény testében termelődik, annak ellenére, hogy biológiai értelemben egészen különböző jelenségekről van szó. A shakespeare-i szólás elterjedt a németben is: *Kaviar fürs Volk* (LIPPERHEIDE 1907: 443), *Kaviar für das Volk* 'kaviár a népnek' (DOBA 2006: 284), *Kaviar sein für jem.* (RÖHRICH 1992. 2: 830) 'kaviár valaki számára'.

5. Következtetések. Amint láthattuk, a *kaviár* komponens előzetes kutakodásaink alapján meglehetősen ritkán fordul elő az európai proverbiumkincsben, bár nem teljesen ismeretlen. A fellelt frazeologizmusok tipikusan ismert szerzők tollából származnak (Shakespeare, Simmel). Válaszolva a címben feltett kérdésre, a *Nem kell mindig kaviár* frazeologizmust aligha lehet közmondásnak, hanem inkább szállóige eredetű helyzetmondatnak, legfeljebb szállóigének minősíteni. Eredetét a J. M. Simmel osztrák író *Es muss nicht immer Kaviar sein* című regénye alapján készült filmben kell keresnünk. Simmel azonban nem frazeologizmusnak alkotta, hanem címnek, de ismertsége folytán elterjedt, és szállóige lett belőle. Az, hogy a *Nem kell mindig kaviár* nem közmondás, bizonyítja az is, hogy nem mutatja annak formai jegyeit, például a $p \rightarrow q$ logikai szerkezetet.

Ha a kérdéses frazeologizmus nem közmondás, felmerül a kérdés, hogy mit keres a Magyar közmondások nagyszótárában. Ebben a nagy terjedelmű parömiográfiai munkában azonban – csalóka címével ellentétben – nemcsak közmondások kaptak helyet, hanem, amint a szerző az előszóban megjegyzi: „szólásmondások, jeles mondások, példabeszédek, szállóigék, közhelyszerű szólások, szójárások, szentenciák, maximák, bölcsességek, klisék, »aranyköpések«, szólásmódok, aforizmák, parabolák, időjárásai és gazdagerulák, egészségügyre vonatkozó szabályok és más mondatjellegű proverbiumok” is (T. LITOVKINA 2010: V). Így aztán a taglalt frazeologizmus nem idegen a Magyar közmondások nagyszótárának egészétől.

Kulcsszók: frazeológia, közmondás, szállóige, helyzetmondat, magyar nyelv, német nyelv, angol nyelv.

Hivatkozott irodalom

- BÁRDOSI VILMOS 2015. *Szólások, közmondások eredete. Frazeológiai etimológiai szótár.* A Magyar Nyelv Kézikönyvei XXVII. Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- BÉKÉS ISTVÁN 1977. *Napjaink szállóigéi.* 2. kiadás. Gondolat, Budapest.
- BEYER, HORST – BEYER, ANNELIES 1988. *Sprichwörterlexikon. Sprichwörter und sprichwörtliche Ausdrücke aus deutschen Sammlungen vom 16. Jahrhundert bis zur Gegenwart.* VEB Bibliographisches Institut, Leipzig.
- DALJ, VLADIMIR [ДАЛЬ, ВЛАДИМИР] 1984. *Пословицы русского народа.* Сборник В. Даля в двух томах 1–2. Художественная литература, Москва.

- DOBA DÓRA 2006. *Német–magyar idiomaszótár. Germanismusk. Deutsch-ungarisches Wörterbuch der Idiomatik. Germanismen.* Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Duden Zitate und Aussprüche.* 2., neu bearbeitete und aktualisierte Auflage. Herausgegeben von der Dudenredaktion. Duden Band 12. Dudenverlag, Mannheim etc. [2002.]
- Duden Zitate und Aussprüche.* 4., überarbeitete und erweiterte Auflage. Herausgegeben von der Dudenredaktion. Duden Band 12. Dudenverlag, Berlin, 2017.
- ÉKsz.¹ = *Magyar értelmező kéziszótár.* Szerk. JUHÁSZ JÓZSEF et al.. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1972.
- ÉrtSz. = *A magyar nyelv értelmező szótára.* 1–7. Főszerk. BÁRCZI GÉZA – ORSZÁGH LÁSZLÓ. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1959–1962.
- FORGÁCS TAMÁS 2003. *Magyar szólások és közmondások szótára. Mai nyelvünk állandósult szókapcsolatai példákkal szemlélve.* A Magyar Nyelv Kézikönyvei VI. Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- FORGÁCS TAMÁS 2007. *Bevezetés a frazeológiába. A szólás- és közmondáskutatás alapjai.* Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához 69. Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- GULLAND, DAPHNE M. – HINDS-HOWELL, DAVID 1994. *The Penguin Dictionary of English Idioms.* Second edition. Penguin Books Ltd, London.
- HADROVICS LÁSZLÓ 1995. *Magyar frazeológia. Történeti áttekintés.* Akadémiai Kiadó, Budapest.
- HRISZTOVA-GOTTHARDT HRISZTALINA – T. LITOVKINA ANNA – BARTA PÉTER – VARGHA KATALIN 2018. *A közmondásferdítések ma. Öt nyelv antiproverbiumainak nyelvészeti vizsgálata.* Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához 203. Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- HUSSAR, ANNE – KRIKMANN, ARVO – SARV, INGRID 1984. *Vanasonaramat.* Kirjastus Eesti Raamat, Tallinn.
- LIPPERHEIDE, FRANZ FREIHERR VON 1907. *Spruchwörterbuch. Sammlung deutscher und fremder Sinnsprüche, Wahlsprüche...* Verlag von Franz Lipperheide, Berlin.
- T. LITOVKINA ANNA 2005. *Magyar közmondástár. Közmondások értelmező szótára példákkal szemlélve.* A Magyar Nyelv Kézikönyvei X. Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- T. LITOVKINA ANNA 2010. *Magyar közmondások nagyszótára.* A Magyar Nyelv Kézikönyvei X. Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- T. LITOVKINA ANNA 2017. *Aki keres, az talál. Bibliai közmondások szótára.* Az ékesszólás kiskönyvtára 48. Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- MAGAY TAMÁS 1999. *Angol és amerikai kifejezések szótára. 12000 szókapcsolat, 14000 angol példamondat. A Dictionary of English and American Idioms in Hungarian.* Akadémiai Kiadó, Budapest.
- PÁPAI PÁRIZ FERENC 1708. *Dictionarium Hungarico-Latinum, Olim magnâ curâ à Clarissimo viro Alberto Molnár Szentziensi collectum; Nunc verò Revisum, & aliquot vocabulorum, in Molnariano desideratorum, millibus Latinè redditus locupletatum, Studio & vigiliis Francisci Pariz Papai.* Leutschoviae, MDCCVIII.
- RÖHRICH, LUTZ 1992. *Das grosse Lexikon der sprichwörtlichen Redensarten.* Band 2. Herder, Freiburg–Basel–Wien.
- Simmel, Johannes Mario 1960. *Es muss nicht immer Kaviar sein. Die tolldreisten Abenteuer und auserlesenen Koch-Rezepte des Geheimagenten wider Willen Thomas Lieven.* Schweizer Druck- und Verlagshaus AG, Zürich.
- Simmel, Johannes Mario 1993. *Nem kell mindig kaviár. Thomas Lieven, a botcsinálta titkos ügynök kalandjai és válogatott receptjei.* Fordította: Horváth Géza, Kajtár Mária. Magyar Könyvklub, Budapest.
- Simmel, Johannes Mario 1996. *Es muss nicht immer Kaviar sein. Die tolldreisten Abenteuer und auserlesenen Kochrezepte des Geheimagenten wider Willen Thomas Lieven.* Droemersch Verlaganstalt Th. Knaur Nachf., München.
- Simmel, Johannes Mario 2006. *Nem kell mindig kaviár. Thomas Lieven, a botcsinálta titkos ügynök kalandjai és válogatott receptjei.* Fordította: Horváth Géza, Kajtár Mária. Cartaphilus, Budapest.

- SOMOGYI GYULA 1992. Simmel, Johannes Mario. *Világirodalmi lexikon* 13. Akadémiai Kiadó, Budapest. 131–132.
- SZEMERKÉNYI ÁGNES 2019. *Szólások és közmondások*. A magyar nyelv kézikönyvtára. Osiris, Budapest.
- TESZ. = *A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára* 1–3. Főszerk. BENKŐ LORÁND. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1967–1976.
- TÓTFALUSI ISTVÁN 1998. *Idegen idézetek szótára. Szállóigék, mottók, aforizmák, közmondások görög, latin, angol, francia, német, olasz, spanyol és néhány más nyelven*. Anno Kiadó, Budapest.
- TÓTFALUSI ISTVÁN 2018. *Vámmentes gondolatok. 838 újkori szállóige 344 neves személytől magyarul és eredeti nyelven, kiejtési tanáccsal*. Hid szótárak. Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- TÓTH BÉLA 1906. *Szálló igék lexikona*. Franklin-társulat, Budapest.
- ÚESZ. = *Új magyar etimológiai szótár*. Szerk. GERSTNER KÁROLY. MTA Nyelvtudományi Intézet / ELKH Nyelvtudományi Kutatóközpont, Budapest. <https://uesz.nytud.hu> (2024. 03. 23.)
- Új sorozat a képernyőn. Nem kell mindig kaviár. *Pest Megyei Hírlap* 1982. január 3., XXVI/1. Pest Megyei Hírlap rádió és televízió melléklet, 1982. január 4–10., 1.
- UJVÁRY ZOLTÁN [2003] *Szólások és közmondások nagy könyve*. Tóth Könyvkereskedés és Kiadó Kft., Debrecen.
- ZÁTURECKÝ, ADOLF PETER 2018. *Slovenské prislovia, porekadlá, úslovia a hádanky*. TATRAN, Bratislava.

Is the phrase Nem kell mindig kaviár ('It can't always be caviar') a proverb or an adage?

In *Magyar közmondások nagyszótára* (and its predecessor, *Magyar közmondástár*), the phraseme *Nem kell mindig kaviár* (It can't always be caviar) is used in the following sense: 'the best, the most expensive, the most delicious [things] are not always needed' (T. Litovkina 2005: 324, 2010: 324). It does not appear in more relevant Hungarian phraseographic and paremiographic works (Forgács 2003, Ujváry [2003], Bárdosi 2015, Szemerkenyi 2019), although the word *kaviár* 'caviar' has been attested in Hungarian since 1783 (TESz. 2: 413, ÚESz.). The phraseme, which was popularised by a TV series based on Johannes Mario Simmel's novel "Es muss nicht immer Kaviar sein", which was shown in Hungary in 1982, is more a catchphrase (adage) or a formulaic expression (conversational routine) with catchphrase origin than a proverb. According to my survey, it is not considered widespread, nor does it show the formal features of a proverb, such as the logical structure $p \rightarrow q$. The meaning of the original German phraseme given in the German phraseographic literature (Duden 2002: 392, Duden 2017: 403) corresponds to the meaning given by T. Litovkina. The component *caviar* is rather rare in the European proverb stock, although it is not entirely unknown, either. The phraseme *caviar to the general*, well-spread in English, also comes from a well-known author (William Shakespeare).

Keywords: phraseology, proverb, catchphrase, conversational routine, Hungarian, German, English.

TÓTH SZILÁRD TIBOR
Tartui Egyetem